

GRAĐANSKO PROCESNO PRAVO

“Pravda treba da bude slobodna, jer nema ništa gore od podmitljive pravde; da bude potpuna, jer pravda ne sme da hramlje; da bude brza, jer je sporost negacija pravde.” – nepoznati pisac

nevena.petrusic@gmail.com

Teme:

- ▶ Opšte informacije
- ▶ Izvori GPP
- ▶ Osnovni pravni pojmovi
- ▶ Građansko procesno pravo
- ▶ Građanski sudski postupak
- ▶ Pravo na pravnu zaštitu – elementi i standardi

Aktivna nastava/učenje

“Um nije posuda koju treba napuniti, nego vatra koju treba rasplamsati” (Plutarh)

Tradicionalna nastava

Interaktivna nastava

“Čoveka ne možeš ničemu naučiti. Jedino što možeš jeste da mu pomogneš da nauči sam” – Galilejo Galilej

Oni koji su naučili kako se uči, kažu da se najbolji rezultati postižu:

- 🔗 Kada sami upravljamo svojim učenjem
- 🔗 Kada učenjem ispunjavamo sopstvene potrebe
- 🔗 Kada učestvujemo
- 🔗 Kada se učenje oslanja na iskustvo
- 🔗 Kada postoji povratna informacija o uspehu učenja
- 🔗 Kada nam ukazuju poštovanje

**Znanje je kao ljubav: što ga više delimo, više ga
umnožavamo!**

Ključni ishodi učenja

- ▶ Razume smisao, značaj i funkciju GPP;
- ▶ Razume standarde pružanja pravne zaštite u kontekstu principa vladavine prava;
- ▶ Poznaje tok i sadržinu postupaka;
- ▶ Poznaje i ume pravilno da primeni procesnopravne norme;
- ▶ U stanju je da kompetentno diskutuje o problemima civilne procedure;
- ▶ Ume da sastavlja podneske i druga pismena;
- ▶ Ume da prati izmene u zakonodavstvu i sudsku praksu;
- ▶ Motivisan je da se dalje usavršava.

Poeni

Maksimalno - 100 poena

30- 45 poena – ispunjavanjem
predispitnih obaveza

31- 55 poena – polaganjem
završnog ispita

10

Vođenje jedinstvene evidencije

Predispitne obaveze

▶ Aktivnost na predavanjima	15 poena
▶ Rad na vežbama	15 poena
▶ Simulacija suđenja	5 poena
▶ Sem.rad/Esej/Istraživački projekat	5 poena
▶ Pravno mišljenje	5 poena
<hr/>	
Ukupno	45 poena

Evidencija o ispunjavanju predispitnih obaveza

- Jedinstvena evidencija o vrednovanju svih oblika rada, postignuća i angažovanja studenta
- Ukupan broj ostvarenih poena saopštava se na poslednjem času nastave

Test

ocena – 6 - 10

- Ocenjuje se - broj tačnih odgovora
- Materija - do načela GPP
- Polaganjem testa - položeno prvo pitanje
- Ocena važi u šk. 2018/2019 (zaključno sa oktobarskim rokom 2019)

Polaganje završnog ispita

- ▶ Završni ispit polaže se **usmeno**.
- ▶ **Pet pitanja, tri – PPP, jedno pitanje iz VPP, jedno pitanje iz IPP.**
- ▶ Osvojeno 10 kredita - najmanje 61 poen ostvaren ispunjavanjem predispitnih obaveza i polaganjem završnog ispita.

Ocenjivanje

93-100 poena **10**

85-92 poena **9**

77-84 poena **8**

69-76 poena **7**

61-68 poena **6**

Obavezna literatura:

Stanković, G., Građansko procesno pravo, prva sveska, Parnično procesno pravo, svako izdanje posle 2010.

Stanković, G. Vanparnično i izvršno procesno pravo, svako izdanje posle 2010.

Osnovni zakoni:

- **Zakon o parničnom postupku**

- "Sl. glasnik RS", br. 72/2011, 49/2013 - odluka US, 74/2013 - odluka US i 55/2014

- **Zakon o vanparničnom postupku**

- "Sl. glasnik SRS", br. 25/82 i 48/88 i "Sl. glasnik RS", br. 46/95 - dr. zakon, 18/2005 - dr. zakon, 85/2012, 45/2013 - dr. zakon, 55/2014, 6/2015 i 106/2015 - dr. zakon

- **Zakon o izvršenju i obezbeđenju**

- "Sl. glasnik RS", br. 106/2015, 106/2016 - autentično tumačenje, 113/2017 - autentično tumačenje

Metodološka uputstva za rad

Krajnji rok za početak učenja

DANAŠNJI DAN!!!

Ovo nisu saveti...

Kako steći praktično upotrebljivo znanje?
Kako naučiti građansko procesno pravo?

Ozbiljan, kontinuiran i sistematski rad

“korak po korak”

Brižljivo i postepeno graditi:
mozaik građanskog procesnog prava

Opšti pojmovi GPP

Naša današnja tema - GPP

- Šta je građansko procesno pravo?
- Šta reguliše?
- Čemu je namenjeno?
- Zašto postoji potreba za sistemom građanskopravne zaštite?

Podsećanje: Pravni odnosi, pravni poredak

Pravni odnosi - odnosi regulisani pravom

Pravni poredak: stvaranje pravnih normi na osnovu odredjenog vrednovanja i njihovo ostvarivanje

Dinamika pravnog poretka

PRAVNI POREDAK

```
graph TD; A[PRAVNI POREDAK] --- B[NORMATIVNI ELEMENAT]; A --- C[FAKTIČKI ELEMENAT]; A --- D[PRAVNE VREDNOSTI];
```

**NORMATIVNI
ELEMENAT**
Pravne norme

FAKTIČKI ELEMENAT
Ljudske radnje

PRAVNE VREDNOSTI
Život, zdravlje,
pravda, mir, pravna
sigurnost...

Subjektivna prava

Šta su?

- instrumenti ostvarivanja individualnih (materijalnih i moralnih) potreba i interesa pravnih subjekata
- instrumenti ostvarivanja pravnog poretka

Kakva ovlašćenja pružaju titularima?

- ☺ da se na određeni način ponašaju
- ☺ da slobodno preduzimaju određene radnje, da se suzdrže od preduzimanja radnji

Sadržina subjektivnih prava

- **Apstraktno određena**
- **Konkretno određena**
- Društveno uslovljena i promenljiva kategorija - npr. pravo svojine, roditeljsko pravo...

Još (po)nešto o subjektivnim pravima...

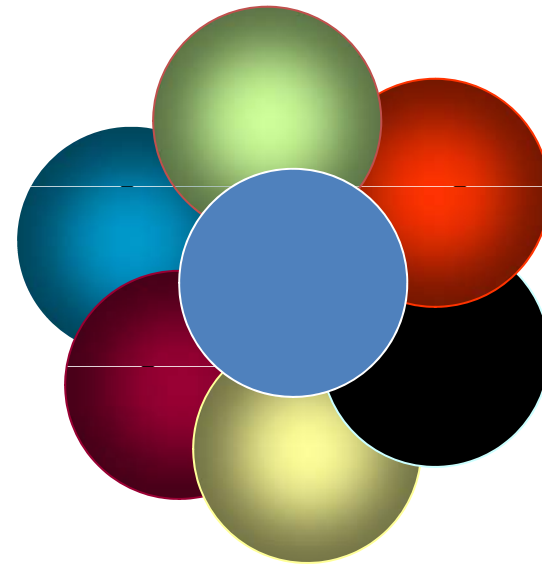
Klasifikacija subjektivnih prava

javna - privatna

apsolutna - relativna

Gradjansko subjektivno pravo

- pravo koje proističe iz građanskopravnih odnosa
- zbir svih oblašćenja koja pripadaju subjektu građanskopravnog odnosa

Pravno ovlašćenje i pravna obaveza

Pravni odnos

izvor pravnih ovlašćenja i pravnih dužnosti (obaveza)

Subjekti pravnog odnosa

titular pravnog ovlašćenja (ovlašćeno lice, poverilac)

nosilac pravne obaveze (obavezno lice, dužnik)

Sadržina subjektivnog prava

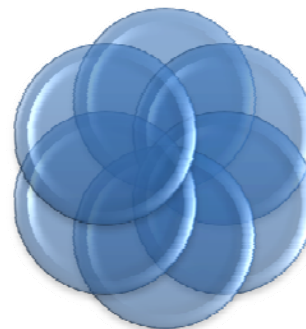
- zbir svih pravnih ovlašćenja
- određena generalno (apstraktno)
- određena konkretno i pojedinačno

Materijalnopravni zahtev

Pravni odnos - izvor materijalnopravnih zahteva

Subjektivno pravo i materijalnopravni zahtev

Jedno subjektivno pravo –
više materijalnopravnih zahteva

Subjektivno pravo bez
materijalnopravnog
zahteva

Terminološke napomene...

Konsenzusi za lakše sporazumevanje

GPP – skup pravila po kojima se pruža pravna zaščita povređenim, ugroženim ili osporenim pravima iz:

- ličnih odnosa,
- porodičnih odnosa,
- radnih odnosa,
- privrednih
- imovinskopravnih i
- drugih građanskopravnih odnosa (čl. 1. ZPP)

"Gračanska subjektivna prava" - zajednički naziv za šaroliku grupu subjektivnih prava kojima se zaštita pruža po pravilima građanskog procesnog prava

Dispozitivnost - osnovno obeležje "pravih" građanskopravnih odnosa

Tzv. građansko subjektivno pravo

Izraz "građansko subjektivno pravo"

- **tradicionalan**
- **opšteprihvaćen**
- **neadekvatan**
- **koristan ...**

Otvoren konkurs za adekvatan izraz....

"Građansko subjektivno pravo"

"Građansko materijalno pravo"

Normalno ostvarivanje gradjanskih subjektivnih prava

Ponašanje saglasno pravu

Vršenje svih ovlašćenja

Dobrovoljno ispunjavanje svih dužnosti

Spontano ostvarivanje građanskih subjektivnih prava

=

Spontano ostvarivanje normativnog pravnog poretka

**Pošten pravni saobraćaj + pošteni ljudi
Poverenje među ljudima**

Kako i kada pravni poredak polaže ispit svoje "pravnosti"?

Normativni pravni poredak - normativno programirana stvarnost, idealna apstrakcija, cilj, težnja...

Mogućnost realizacije prava prinudnim putem

- potvrda "pravne suštine" subjektivnih prava
- potvrda "pravnosti" pravnog poretka

Šta postoji kada nastane nesklad između pravnih pravila i faktičkog ponašanja ljudi?

Protivpravnost!!!

Šta nastaje ?

- "nepravo"
- nedelotvoran i nestabilan pravni poredak,
- paralizovan pravni saobraćaj,
- kaos u pravnim odnosima

Šta je i čemu služi GPP?

GPP – skup normi kojima su regulisani načini (metodi) sudske zaštite i prinudnog ostvarivanje građanskih subjektivnih prava

- **ČEMU SLUŽI?**
- **Pružanju sudske zaštite i prinudnog ostvarivanja GSP koja nisu ostvarena spontano, na normalan i uobičajeni način**
- **Sudska zaštita – organizovane pravna zaštita**
- **Nužna dopuna građanskom materijalnom pravu**
- **Instrument za ostvarivanje građanskog materijalnog prava**

Funkcija GPP

- da omogući zaštitu priznatih GSP

- da spreči anarhiju u građanskopravnim odnosima

- da potvrdi "pravnost" građanskog materijalnopravnog poretka

Šta može biti povod za pružanje pravne zaštite?

- Opišite situaciju u kojoj ste Vi ili neko koga poznajete imali potrebu za sudskom pravnom zaštitom?
- Da li ste je tražili?
- Ako niste, iz kojih razloga?
- Kako je nastala situacija rešena?

Povodi za pružanje pravne zaštite

POVREDA GSP - neispunjenje pravne dužnosti

UGROŽAVANJE GSP - postojanje opasnosti da pravo neće moći da se ostvari

OTKLANJANJE STANJA STVORENOG PROTIVPRAVNIM PONAŠANJEM - otklanjanje posledica

POTREBA ZA PRAVNOM PROMENOM - uz sadejstvo suda

POTREBA ZA PRINUDNIM OSTVARIVANJEM PRAVA

izvršenje sudske odluke

POTREBA ZA PROVOZORNOM ZAŠTITOM

obezbedjenje budućeg ostvarivanja potraživanja

Civilno nepravno Civilni delikt

Pružanje pravne zaštite
=
Zadovoljenje pravozaštitne potrebe

Vrste građanskih sudskih postupaka

Parnični
postupak

Vanparnični
postupak

Izvršni
postupak

Stečajni
postupak

Skup pravila kojima su regulisani standardni instrumenti, sredstva i tehnike (metodi) pružanja pravne zaštite na području građanskopravnih odnosa

Predmet GSP

Gradjanskopravna stvar:

Pravna stvar koja potiče iz ličnih, porodičnih, radnih, privrednih, imovinskopravnih i drugih građanskopravnih odnosa

GPP - grana pravnog sistema

GPP = skup pravila kojima je regulisan građanski sudski postupak

GPP – pravila po kojima se postupa

GPP ne stvara nova materijalna prava i obaveze za pravne subjekte

Još nekoliko važnih stvari ...

GPP reguliše jedan naročiti pravni odnos - procesnopravni odnos:

- **uslove za zasnivanje, razvijanje i prestanak procesnopravnog odnosa**
- **procesna ovlašćenja i procesne dužnosti procesnih subjekata**

Koga obavezuju pravila GPP?

Struktura GPP

Organizaciono GPP

Funkcionalno GPP

Organizaciono GPP

Organizacioni propisi deo:

- ustavnog prava
- upravnog prava
- radnog prava
- krivičnog procesnog prava
- gradjanskog procesnog prava

Organizaciono procesno pravo - posebna naučna disciplina

Funkcionalno GPP

Skup pravila kojima se regulišu i odredjuju:

- ✿ pretpostavke za preduzimanje procesne delatnosti,
- ✿ subjekti procesnog odnosa,
- ✿ sadržina procesnih ovlašćenja i dužnosti subjekata u postupku
- ✿ sadržina, oblik i dejstvo procesnih radnji

Gde su sadržani funkcionalni propisi?

- u procesnim zakonima
- u pojedinim materijalnopравnim zakonima

GPP kao pravna nauka

Relativno mlada nauka

- ❖ Razvoj GPP pod okriljem građanskog prava
- ❖ Gajeva podela građanskog prava - lica, stvari i tužbe

Emancipacija GPP – sredina 19. veka

Oskar Bilov – učenje o procesnopravnom odnosu

Gradjansko procesno pravo u Srbiji

Počatak nastave

1840. god., na Liceju u Kragujevcu

Prvi nastavnik

Jovan Sterija Popović

“Laža i paralaža”, “Tvrđica”, “Kir Janja”,
“Pokondirena tikva” ...

A conceptual image showing a large, brown, textured hand stepping down on a man in a dark suit who is lying flat on the ground. The man's head is to the left, and his body is oriented horizontally. The hand is positioned directly above him, with the fingers and palm visible, suggesting a crushing or oppressive force. The background is plain white.

P u t
**od “prava jačeg” do sudskog
pravozaštitnog mehanizma**

Razvoj pravne zaštite građanskih subjektivnih prava

Građanski sudski postupak

istorijski najstariji postupak za zaštitu prava

Građanski sudski postupak

- socijalna ustanova stara koliko i ljudska kultura
- dinamična ustanova
- dugotrajan razvoj mehanizama pravne zaštite

Istorija građanskog sudskog postupka

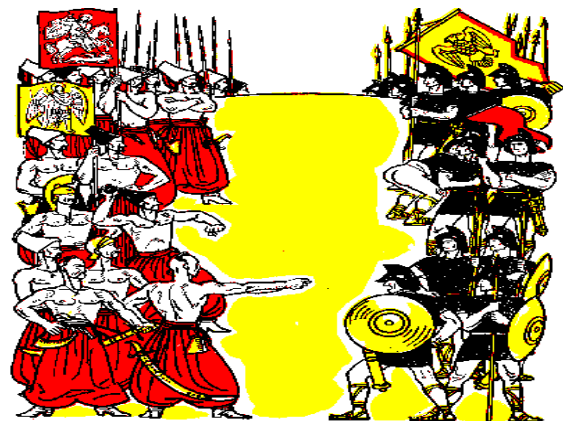
=

Istorija civilizacije

Etape u razvoju pravne zaštite građanskih subjektivnih prava

1. ETAPA: Neregulisana privatna pravda

- Upotreba sopstvene sile za zaštitu prava
kompromis, arbitri
- Civilno nepravo = krivično nepravo
- Krvna osveta

Etape...

2. ETAPA: Regulisana privatna pravda

Šta se posle dogodilo...?

Pojedinci sami rešavaju svoje sporove

Krajnje primitivan postupak, sastavljen od izvesnih formalnosti

– svečane reči, svečani gestovi

Ciljevi:

– uneti red u rešavanje sporova

– obezbediti autoritet postignutom rešenju

Etape...

3. ETAPA: Zajednica uzima na sebe izricanje pravde

Kasnije...

Država uzima na sebe ulogu nepristrasnog trećeg koji rešava spor

Organi koji presuđuju (vladar, sveštenici, odrasli muškarci na skupštini...)

Nema sudova, nema postupka

Etape...

4. ETAPA: Organizovanje sudova i propisivanje postupka

Zatim, država...

- Organizuje stalne sudove
- Propisuje i uređuje postupak
- Izvršava sudske odluke

Etape...

5. ETAPA: Država potčinjena pravilima postupka

Kasnije ....

- ✿ Razvoj pravne kulture
- ✿ Potčinjavanje države formama postupka
- ✿ Odnos prava i sile
- ✿ Forma postupka – garantija prava i sloboda pojedinca

Etape...

6. ETAPA: Savremena pravna zaštita

Konačno, ...

Država

- zabranjuje samovlasno zadovoljenje
- monopolizuje pružanje pravne zaštite
- organizuje pravosudnu službu
- uređuje postupak za sudsku zaštitu građanskih subjektivnih prava
- priznaje pravo na pravnu zaštitu

Pravo na pravnu zaštitu

Pravo na pravosuđe

Pravo na pristup pravdi

(Access to justice)

**PRAVO NA PRAVNU ZAŠTITU
PARADIGMA PRAVNE DRŽAVE**

Pravo na pravnu zaštitu Pravo na pravično suđenje - *right to a fair trial* -

- ▶ **Pravo koje pojedinac ima prema državi**
  - osnovno ljudsko pravo
  - bezuslovno pravo
  - autonomno pravo
- ▶ **Instrument za ostvarivanje**
  - subjektivnih prava pojedinaca
  - objektivnog pravnog poretka

Pravo na pravnu zaštitu i građansko subjektivno pravo

- Pravo na pravnu zaštitu – autonomno javno subjektivno pravo, pravo garantovano ustavom i međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima
- Pravo na pravnu zaštitu NIJE “ratno oružje” GSP

Titulari prava na pravnu zaštitu

SVAKO ko tvrdi da ima potrebu za pravnom zaštitom

- ➡ lica čija su prava povređena ili ugrožena
- ➡ treća lica koja su ovlašćena da štite tuđa subjektivna prava
- ➡ državni organi koji su dužni da štite tuđa subjektivna prava i javni interes

Pravo na pravnu zaštitu
- univerzalno, opšte pravo -

Kako se ostvaruje pravo na pravnu zaštitu?

■ Samozaštita

vanredni, supsidijarni, izuzetni oblik pružanja pravne zaštite, predviđen zakonom, relikv prošliosti, dopuna sudskoj pravnoj zaštiti

- Kada je samozaštita dopuštena?
- Oblici samozaštite
(samoodbrana, samovlasno zadovoljenje)
- Nedostaci samozaštite

■ Sudska pravna zaštita

Kako se vrši pravo na pravnu zaštitu?

Tražanjem pravne zaštite određene sadržine

- preduzimanjem inicijalne procesne radnje, tj. pokretanjem postupka

Šta određuje tražilac sudske pravne zaštite:

- od koga zaštitu traži
- prema kome zaštitu traži
- u čemu se zaštita sastoji

Pravo na pravnu zaštitu – poluga za stavljanje u pokret sudskog mehanizma

Dužnost suda da pruži pravnu zaštitu

Pravo na pravnu zaštitu = pravo na zakonitu delatnost suda, “pravo na pravdu”

DUŽNOSTI SUDA:

- da inicijalnu radnju uzme u razmatranje
- da sprovede zakonom propisani postupak
- da donese pravilnu odluku

Odluka je pravilna kad je:

zakonita, pravedna i pravična

Pravo na pravnu zaštitu pravna država, princip vladavine prava

Pravo na pravnu zaštitu

- paradigma pravne države
- instrument za ostvarivanje principa vladavine prava

Gde se nalazi “pravo”?

ZAKONI

SUDSKE ODLUKE

(Pred)uslovi za ispunjavanje standarda pravičnog suđenja

- Politička opredeljenost države da poštuje prava pravnih subjekata
- Odgovornost države prema pojedincu u zaštiti individualnih prava i u vršenju pravosudne funkcije
  - dužnost države da stvori uslove za ostvarivanje prava na pravično suđenje

Proces standardizacije i internacionalizacije prava na pravično sudjenje

Pravo na pravično sudjenje

Član 6 Evropske konvencije Pravo na pravično suđenje

- ▶ **Svako**, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

Sadržina prava na pravično suđenje

Kompleksno pravo – uključuje niz posebnih procesnih ljudskih prava:

- **Pravo na pristup sudu**
- **Pravo na nepristrasan i nezavisan sud ustanovljen zakonom**
- **Pravo na postupak odgovarajućeg kvaliteta:**
  - Pravo da se bude saslušan u sudskom postupku
  - Pravo na kontradiktoran sudski postupak
  - Pravo na jednakost u korišćenju procesnih sredstava (“jednakost u oružju“)
  - Pravo na javnost u postupku
  - Pravo na rešavanje pravne stvari u razumnom roku.

Uslovi od kojih zavisi pružanje pravne zaštite zadovoljavajućeg kvaliteta

- **Slobodan pristup pravosuđu (javnoj službi)**
- **Dostupnost pravosuđa**
(oslobođenje od plaćanja troškova postupka, besplatna pravna pomoć...)
- **Postojanje delotvornog, efikasnog i kvalifikovanog pravosudnog aparata**
- **Dobri zakoni (valjana procedura)**
- **...**

Kakva se pravna zaštita očekuje od države?

Pravna zaštita maksimalnog kvaliteta:

- zakonita pravna zaštita
- efikasna pravna zaštita
(suđenje u razumnom roku)
- ekonomična pravna zaštita

Kako da ispitamo da li se pravno na pravnu zaštitu zaista ostvaruje?

- Da analiziramo zakone i vrednosno ih ocenimo?

DA

- Da analiziramo pravnu praksu?

DA

- Da ispitamo da li su građani zadovoljni načinom na koji se pravna zaštita pruža?

DA

Šta ne treba izgubiti iz vida?

“...Postupak, živi postupak, ne čine samo formule zakonskog teksta. Za stvarnu vrednost postupka presudnu ulogu imaju LJUDI kojima je povereno da sadržinu zakonskih propisa sprovedu u život...”

“...Zakone primenjuju ljudi. Od moralnih kvaliteta primenjivača zakona, možda mnogo više od njihove stručne spreme, zavisi da li će se i koliko jedna određena država približiti idealu pravne države.

Prof. dr Mivoje Marković

Šta učiniti da put do pravde ne izgleda ovako !!!